

KÜLÜGYI SZEMLE

VII. évfolyam / 2008. 2. szám

MAGYAROK AZ ENSZ APPARÁTUSÁBAN

Gömbös Ervin, a politikatudomány kandidátusa
a Magyar ENSZ Társaság főtitkára

Bevezetés

Az elmúlt másfél évtizedben jelentősen megnőtt az egyetemi és főiskolai hallgatók érdeklődése a nemzetközi kérdések és kapcsolatok iránt. Mi sem jelzi ezt jobban, mint az, hogy 2005-ben a magyarországi egyetemek és főiskolák 1008 hallgatót vettek nemzetközi kapcsolatok szakra. (Beleértve valamennyi képzési formát, tagozatot és finanszírozási módot.) Ez a szám 2004-ben 1066, 2003-ban 883 volt. A nemzetközi tanulmányok szakra vonatkozó számok: 327 (2005), 310 (2004) és 258 (2003). Megemlíthetjük még a nemzetközi kommunikáció szakot, ahol félezer körüli a felvettek száma, míg a gazdaságdiplomáciai szakon 200-300 között mozog ebben az időszakban. Mindkét utóbbi esetben csökkenő tendencia érvényesül. Ezek a szakmegnevezések a bolognai képzési rendszer előttié. Érdekes megfigyelni azt is, hogy az Európai Unióba történt 2004-es felvételünk különösebben nem hatott a felvételekre, tehát a folyamat már korábban elkezdődött. (Forrás: Országos Felsőoktatási Információs Központ honlapja: www.felvi.hu). A nemzetközi élet iránti fokozott érdeklődés azt is jelenti, hogy mind több fiatal szeretne nemzetközi szervezetben dolgozni, nagyon sokan készítik szakdolgozatukat e szervezetekhez kötődő témákban. Remélhetőleg e tanulmány nekik is segít eligazodni abban, hogy milyen esélyeik lehetnek a nemzetközi szervezeteknél, és hogyan tudnak elhelyezkedni náluk.

Ez a tanulmány elsősorban az ENSZ, illetve programjai, alapjai és szakosított intézményei (együttesen: ENSZ-család) tekintetében vizsgálja azt, hogy ki lehet e szervezetek alkalmazottja, milyen feltételeknek kell megfelelni, milyen fontosabb pozíciókat sikerült magyar szakembereknek betölteni, és mik a jövőbeni kilátások. Előjáróban célszerű leszögezni, hogy ma már szinte nincs olyan emberi tevékenység, amellyel az ENSZ-család ne foglalkozna. Ez egyben azt is jelenti, hogy bármilyen szakmával is rendelkezik valaki, elvileg meg van annak a lehetősége, hogy valamilyen formában munkát végezessen ebben a rendszerben, feltéve, ha egyéb feltételeknek (nyelvtudás stb.) megfelel, és van igény a munkájára. Az ENSZ-nek csak részben van szüksége a „nemzetközi kapcsolatok szakembereire”, sokkal inkább azonban orvosokra, gyógyszerészekre és egyéb egészségügyiekre (Egészségügyi Világszervezet – WHO, vagy az ENSZ Gyermekalapja - UNICEF), agrár és élelmezési szakemberekre (ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete – FAO), mérnökökre, közgazdászokra (ENSZ Iparfejlesztési Szervezete – UNIDO), pénzügyi szakemberekre (Világbank - IBRD, Nemzetközi Valutaalap – IMF), fejlesztési szakemberekre (ENSZ Fejlesztési programja – UNDP stb.). A sor hosszasán folytatható lenne.

A nemzetközi szervezetek titkárságai („központjai”) alkalmazottainak, a „nemzetközi köztisztviselőknek” a foglalkoztatására valamennyi szervezet részletes szabályrendszert dolgozott ki. Ezek ismertetésére itt nincs módunk. Indokolt azonban röviden áttekinteni azokat a főbb elveket, amelyeket az ENSZ Alapokmánya is megfogalmaz az ENSZ Titkárság (a Világszervezet egyik fő szerve) keretén belül működő tisztviselői kar számára. Ezeket az elveket az ENSZ-család egészében alkalmazzák, jóllehet a részletes munkaügyi szabályok

eltérőek lehetnek. A fontosabb elvek és szabályok más nemzetközi szervezetek statutumában is fellelhetők.

Az ENSZ Alapokmánya az ENSZ Titkárság személyzetéről

Az ENSZ Titkárság - szerte a világon dolgozó nemzetközi tisztviselői kar - végzi a Világszervezet mindennapi, szerteágazó munkáját. A Titkárság szolgálja ki az ENSZ más főszerveit, igazgatja és követi az általuk meghatározott programokat és politikai irányvonalat. A Titkárság vezetője a főtitkár, akit a Biztonsági Tanács javaslata alapján a Közgyűlés nevez ki ötéves, megújítható időtartamra.

A Titkárság által végzett feladatok ugyanolyan sokrétűek, mint az ENSZ által kezelt problémák. Ez a békefenntartó műveletek irányításától a nemzetközi vitákban való közvetítésig, gazdasági és társadalmi trendek és problémák felmérésétől az emberi jogokra és a fenntartható fejlődésre vonatkozó tanulmányok készítéséig terjed. A világ hírközlő médiáit igyekszik fogékonyra tenni az ENSZ munkája iránt és informálja arról. A Titkárság személyzete a nemzetközi figyelem középpontjában lévő kérdésekről nemzetközi konferenciákat szervez; figyelemmel kíséri, hogy az ENSZ testületeinek döntéseit milyen mértékben hajtják végre; beszédeket tolmácsol, és dokumentumokat fordít az ENSZ hivatalos nyelveire.

Jelenleg a Titkárság a rendes költségvetés keretében mintegy 8200 személyt foglalkoztat mintegy 170 országból. Nemzetközi tisztviselőként tevékenységükért ők is, és a főtitkár is csak az ENSZ-nek tartoznak felelőséggel. Esküt tesznek, hogy egyetlen kormánytól vagy kívülálló hatóságtól sem kérnek vagy fogadnak el utasításokat. Az Alapokmány alapján minden tagállam vállalja, hogy tiszteletben tartja a főtitkár és a tisztviselői kar kötelezettségeinek kizárólagos nemzetközi jellegét, és tartózkodnak attól, hogy befolyásolják őket munkájuk végrehajtása során.

Az ENSZ, amelynek központja New Yorkban van, jelentős hivatalokat tart fenn Genfben, Bécsben és Nairoiban. Az ENSZ Genfi Hivatala a konferencia-diplomácia központja, valamint a leszerelés és az emberi jogok fóruma. Az ENSZ Bécsi Hivatala a nemzetközi kábítószer-ellenőrzés, a bűnmegelőzés és büntetőjog, a világűr békés felhasználása és a nemzetközi kereskedelmi jog területén, az ENSZ Nairobi Hivatala pedig a környezet és az emberi települések terén az ENSZ tevékenységének a központja.

Az Alapokmány 97. cikke szerint „A Titkárság főtitkárból és olyan tisztviselői karból áll, amelyet a Szervezet megkövetel. A **főtitkárt** a Biztonsági Tanács ajánlására a Közgyűlés nevezi ki. Ő a Szervezet legfőbb igazgatási tisztviselője”. Ez azt is jelenti, hogy a Titkárság feladatait és funkcióit nem lehet elválasztani a főtitkári hatáskörtől. A főtitkárt a Biztonsági Tanács javaslata alapján a Közgyűlés választja meg kétharmados többséggel. Megbízatása öt évre szól, s újra megválasztható. A „legfőbb igazgatási tisztviselői” beosztás azonban fontos politikai feladatokkal és hatáskörrel is jár: „a Biztonsági Tanács figyelmét minden olyan ügyre felhívhatja, amely véleménye szerint **a nemzetközi béke és biztonság fenntartását veszélyezteti**” (99. cikk). A főtitkár részt vesz az ENSZ főszerveinek ülésein, és végrehajtja az általuk kirótt feladatokat. Éves jelentésében beszámol a Közgyűlésnek a szervezet munkájáról. Jelentős szerepet játszik közvetítői és jószolgálati területen is, amelyet „csendes” és megelőző diplomáciának neveznek.

Jóllehet az Alapokmány 8. cikke kimondja a férfiak és nők egyenlő feltételek mellett történő foglalkoztatását („A Szervezet fő- és segédszerveinek munkájában a **férfiak és nők** bármilyen minőségben **egyenlő feltételek mellett** való részvételére vonatkozólag semmiféle korlátozást nem állít fel”), a szakértői (Professional – P) és felette lévő (igazgatói – D, főtitkár-helyettesi) kategóriákban (a besorolások rendszerét lásd később) hosszú évekig túlnyomó többségben férfiak voltak. Több közgyűlési határozat és egyéb intézkedés kellett ahhoz, hogy javulást érjenek el.

Nők a különféle kategóriákban	2003	2004
D1 és felette	25,6%	29%
P1-P5	36,7%	38,3%
Adminisztráció (General Service)		62%
P1 (egész titkárságon 6 fő)		83%

Az Alapokmány 100. cikke fogalmazza meg a Titkársággal szemben támasztott egyik legfontosabb követelményt, a függetlenség alapelvét:

„1. A Főtitkár és a tisztviselői kar kötelességeik teljesítését illetően **sem valamely kormánytól, sem a Szervezeten kívül álló más hatóságtól utasítást nem kérhetnek és nem kaphatnak**. Tartózkodniok kell nemzetközi tisztviselői minőségükkel összeférhetetlen bármely magatartástól és kizárólag a Szervezettel szemben felelősek.

2. A Szervezet mindegyik tagja kötelezi magát arra, hogy **tiszteletben tartja a Főtitkár és a tisztviselői kar feladatainak kizárólag nemzetközi jellegét és nem kíséri meg őket feladatuk gyakorlásában befolyásolni.**”

Tulajdonképpen ez a cikk fogalmaz meg egy másik fontos elvet is, a **lojalitás** elvét, amely a szervezet Alapokmányában foglaltaknak és a szervezet határozatainak lelkiismeretes és maradéktalan végrehajtását jelenti. A tisztviselőkkel szemben támasztott legfontosabb követelmény tehát a Szervezethez való lojalitás. Még saját kormányától sem fogadhat el utasítást. Ez azonban nem zárja ki saját államához, hazájához fűződő lojalitását. Ez a **kettős lojalitás** elve. Tagja lehet politikai pártnak, de ott aktív tevékenységet nem folytathat, és választott tisztséget (például országgyűlési képviselő) sem tölthet be. A haza iránti lojalitás inkább passzív jellegű.

A 101. cikk egy további fontos alapelvet fogalmaz meg, amely a Titkárság összetételére vonatkozó méltányos (arányos) földrajzi elosztás elvét írja elő:

„1. A **tisztviselőket** a Közgyűlés által megállapított szabályok szerint a **Főtitkár nevezi ki**.

2. A Gazdasági és Szociális Tanács és a Gyámügyi Tanács mellé és ha szükséges, az Egyesült Nemzetek más szervei mellé is állandó jelleggel megfelelő tisztviselői kart kell beosztani. Ezek a tisztviselők a Titkársághoz tartoznak.

3. A tisztviselők kiválasztásánál és az alkalmazási feltételek megállapításánál a **munkateljesítmény, a hozzáértés és az erkölcsi feddhetetlenség legmagasabb foka** biztosításának szükségét kell irányadó szempontnak tekinteni. Megfelelően tekintetbe kell venni annak fontosságát, hogy a tisztviselői kar kiválogatása a **lehető legszélesebb földrajzi alapon történjék.**”

A harmadik alapelv (méltányos földrajzi elosztás) látszólag ellentmondásban lehet azzal, hogy a Titkárságon történő alkalmazáskor a felkészültségnek és a rátermettségnek van elsődleges szerepe. E követelmény azt jelenti, hogy a Titkárság összetételében is tükröződnie kell a tagállamok egyenlőségének, valamint a nemzeti sajátosságoknak, az eltérő politikai és kulturális értékek sokféleségének és összehangolásának. Kisebb szervezetekben, ahol kevesebb a tisztviselők száma a tagállamokénál, nem lehet mereven értelmezni és alkalmazni ezt az elvet.

A 101. cikk 3. bekezdése sorolja fel a nemzetközi tisztviselőkkel szemben támasztott hármas követelményt is (munkateljesítmény, a hozzáértés és az erkölcsi feddhetetlenség legmagasabb foka). Ezek angol megfogalmazása: efficiency, competence and integrity.

A nemzetközi tisztviselőkre vonatkozó lojalitás elvéhez szorosan kapcsolódik a pártatlanság elve, amely a tisztviselőnek a Szervezeten belüli fellépését, semleges magatartását kell hogy jellemezze. A Szervezet tagállamai által képviselt álláspontok következtében kialakuló politikai, ideológiai vitákban pártatlanság, semleges magatartás várható el. Ugyanez vonatkozik az egyes államok, államcsoportok ellen irányuló bírálatok esetében is. A tisztviselők csak engedéllyel fogadhatnak el kitüntetést kormányoktól (beleértve sajátjukat is) és szervezetektől.

Az Alapokmány 105. cikke foglalkozik a tisztviselők mentességével, amely szorosan összefügg a már tárgyalt függetlenség elvével.

„1. A Szervezetet **mindegyik tagjának területén** megilletik a céljainak eléréséhez szükséges **kiváltságok és mentességek**.

2. Az **Egyesült Nemzetek tagjainak képviselőit** és a Szervezet tisztviselőit szintén megilletik a Szervezettel kapcsolatos feladataik független ellátásához szükséges **kiváltságok és mentességek**.

3. A **Közgyűlés** a jelen cikk 1. és 2. pontjának alkalmazása tekintetében a részletek meghatározása iránt **ajánlásokat tehet**, vagy e célból az Egyesült Nemzetek tagjainak egyezmények kötését javasolhatja.”

Ez a mentesség vonatkozik a tisztviselő saját országára is, és azt is jelenti, hogy a nemzetközi tisztviselőt hivatali tevékenysége során kifejtett nézeteiért sem munkaviszonya alatt, sem azután, amikor visszatér hazájába, nem szabad felelősségre vonni.

Az ENSZ személyzete

Titkárság

Az ENSZ Titkárságán 2005-ben 8236 fő dolgozott több mint 170 országból, akiket a rendes költségvetésből finanszíroztak. Ebből 2581 fő tartozott földrajzi, állampolgársági és nembeli szempontok hatálya alá. Ebből 1110 a szakértői (*P*, azaz *Professional*), az irányítói (*D*, azaz *Director*), valamint a felsővezetői (*USG* és *ASG*, azaz *Under-Secretary-General* és *Assistant Secretary-General*) posztok száma.

A földrajzi és állampolgári szempontokat (méltányos elosztás) kívánja megvalósítani a kvótarendszer. Bonyolult számítási módszerrel – figyelembe véve az ország népességének a számát és (sokszorosan nagyobb súllyal) az ENSZ költségvetéséhez nyújtott hozzájárulását – határozzák meg egy-egy ország kvótáját, egy bizonyos „kívánatos tartományt”, amely azt jelzi, hogy az adott országnak hány tisztviselője dolgozhat a Titkárságon. Magyarország kvótája 3-14 fő, 2004-ben 9-en dolgoztak a Titkárságon. Az Egyesült Államok kvótája 288-386, 2004-ben 313 amerikai állampolgár dolgozott a Titkárságon.

A tisztviselők alkalmazásánál figyelembe veszik a „leggazdagabb országok közszolgálati fizetését”. Ennek két oka van. Fontos, hogy ezeknek az országoknak a magas szintű képzettséggel rendelkező szakemberei (tisztviselői) is pályázzanak ezekre az állásokra. Másrészt viszont ez csökkenti a tisztviselők korrumpálódásának a lehetőségét, és erősíti függetlenségüket. Georges Noblemaire nyomán – akinek a vezetésével a Nemzetek Szövetségében kidolgozták a titkárság bérezési rendszerét – ezt *Noblemaire-elnék* is nevezik.

Sokszor azzal vádolják az ENSZ-t, hogy túl bürokratikussá vált, felduzzasztotta személyi apparátusát. Ma az **egész ENSZ-rendszerben** (beleértve az alapokat, programokat és a szakosított intézményeket) mintegy **65000** fő dolgozik. Hogy ez mennyire sok, összehasonlításként néhány példát mutatunk be. Az Egyesült Államok szövetségi kormányának 89000 alkalmazottja van külföldön. Bécs és Stockholm fővárosoknak 70000 közalkalmazottja van. Disneylandnek (Kalifornia) és Disney Worldnek (Florida) több alkalmazottja van, mint az egész ENSZ-családnak. A McDonald's-nál világszerte háromszor annyian dolgoznak, mint az ENSZ-rendszerben.

Besorolási kategóriák

Főtitkár (SG – Secretary-General)

Ban Ki Mun (Koreai Köztársaság)
2007. január 1-től

Főtitkár első helyettese (DSG – Deputy-SG)

Dr. Ms. Asha-Rose Migiro (Tanzánia)
2007. február 1-jétől (a DSG posztot 1997-ben hozták létre)

Főtitkárhelyettesek (USG – Under-SG)

kb. 17 fő

„Másod” főtitkárhelyettesek (ASG – Assistant-SG) kb. 60 fő

Igazgatók (D2, D1 - Directors)

Szakértők (P5-P1 - Professionals)

Adminisztráció (G7-G1 - General Service, adminisztrációs, kisegítő személyzet – például titkárnők)

Egyebek

Mindegyik kategóriában a nagyobb számjegyűek a magasabb beosztások (a szakértői kategóriában például a P5 a legmagasabb, a P1 a legalacsonyabb.)

Az ENSZ Titkárságán, az alapoknál és a programoknál hasonló a személyzeti struktúra. A szakosított intézményeknél azonban lehet más is.

A Titkárság személyi összetétele

Országokénti eloszlás	1994	2004
Nem képviselt országok	28	15
Alul képviselt országok	25	10
Túl képviselt országok	21	21

Átlag életkor 46 év. 57% 45 évnél idősebb. Fiatalítás szükséges!

Az ENSZ személyzeti reformjáról is szinte ugyanolyan régen beszélnek, mint magának az ENSZ-nek a reformjáról. A legutóbb, 1998-ban elfogadott reformprogram tíz blokkból áll:

- emberi erőforrás tervezés
- korszerű szabályok, eljárások
- toborzás, kinevezés, előléptetés
- szakértelem, folyamatos tanulás
- teljesítmény menedzsment
- karrierépítés
- szolgálati feltételek
- szerződési feltételek
- jogi adminisztráció

A főtitkári kétévente jelentés készít a Közgyűlésnek a reformok megvalósításáról. Legutóbb 2004-ben.

A főtitkár legújabb javaslata megváltoztatná az eddigi besorolási kategóriákat is. Az újak:

- Rövid idejű (max. 6 hónap)
- Határozott idejű (megújítható max. 5 évig)
- Folyamatos (5 év határozott után – nyílt végű)

Fokozatosan megszűnne a régi próbaidős (probationary) és állandó (permanent) szerződés. Az eredményesség és a folyamatosság biztosítása érdekében a Titkárság jelentős részét állandó jelleggel alkalmazták. Bírálói is akadnak az állandó foglalkoztatásnak, mert az a belső, bürokratikus apparátus elkényelmesedéséhez vezethet.

A Titkárságon új kinevezési rendszert vezettek be, amely szerint a kinevezésekben nőtt a főosztályvezetők (USG), program menedzserek szerepe. A folyamatban változatlanul

részt vesznek a személyzetisek, valamint az új Központi Felülvizsgálati Testületek [Central Review Bodies – Boards (P5-D1) – Committees (P1-P4) – Panels (G)]. A **CRB** részt vesz az előzetes kritériumok meghatározásában is, nemcsak a kiválasztásban.

A személyzet kiválasztása időigényes, nehézkes folyamat: 1999 – 275 nap; 2004 – 174 nap; (állás meghirdetésétől a döntésig!) Ennek felgyorsítását hivatott elősegíteni a számítógépes **GALAXY** rendszer (elektronikus toborozás, munkahelykeresés, jelentkezés). Bevezetése óta viszont rettenetesen megnőtt a jelentkezők száma.

Fiatal diplomások nemzeti toborzó versenyvizsgákon vehetnek részt - NCRE (National Competitive Recruitment Examinations) – azonban csak a nem és alul képviselt országokban, 32 év alattiak részére rendeznek ilyen vizsgákat. Mivel Magyarország nincs alulképviselve, ilyen vizsga nálunk a közeljövőben nem várható. 2004-ben 2854 jelölt volt 54 országból. Egy évet vesz igénybe, amire a megfelelőek a „roszterbe” bekerülnek, felvétel esetén P2-es beosztást kapnak.

Friss diplomásoknak lehetősége van gyakorlat (internship) végzésére is a Titkárságon. Ez általában 2-6 hónapos lehet. Túl azon, hogy nagyon sok a jelentkező, sokak lehetőségét az is korlátozza, hogy az ENSZ semmit nem fizet, tehát a gyakornoknak kell szállásról, ellátásról, utazásról stb. gondoskodnia. Amennyiben viszont egy kormány vállalja fiatal szakemberei gyakorlati továbbképzését, lehetőség van alkalmazásukra a Titkárságon a *Young Professionals Programme* keretében. Fizetésükről az adott kormány gondoskodik.

Nem foglalkoztunk az ENSZ programok és alapok, valamint a szakosított intézmények által ajánlott álláslehetőségekkel. Az adott szervezet honlapján bőséges információ található az üres állásokról és az alkalmazási feltételekről.

Az ENSZ-tisztviselők és –szakértők szerepe

A munka emberi oldalát tekintve, az ENSZ tevékenységében a tagállamok politikáját képviselő és közvetítő diplomaták mellett jelentős a szerepe az ENSZ alkalmazottjainak: *tisztviselőknek* (titkársági dolgozók a központokban) és *szakértőknek* (területen – főleg fejlődő országokban – dolgozók, angolul experts) egyaránt. (A szakértőt itt más értelemben használjuk, mint a besorolási kategóriáknál.) Bizonyos értelemben központi szerepük van az ENSZ céljai elérésében. Nélkülük ma már képtelen lenne a világszervezet egyáltalán a működésre is.

Ritka és egyedülálló privilégium az ENSZ-családban vagy annak megbízásából dolgozni, amely lehetővé teszi, hogy a mindennapi életben és munkában, közvetve vagy közvetlenül az ENSZ Alapokmányát, az abban lefektetett nemes célok elérését szolgálják. E munkában egyesül az eszme és a gyakorlat. Hol máshol a világon tudja olyan sok férfi és nő - olyan különböző háttérrel - életét, vagy annak csak egy kis részét, szentelni azon elvek megvalósításának, amelyek olyan egyedülálló módon körülveszik a jövő nagy látomását, amelyért a nemzetközi köztisztviselőknek speciális felelősséget kell viselniük úgy is, mint *egyéneknek*, úgy is mint egy szervezetet alkotó *közösségnek*.

Egy szervezet, bármilyen típusú is és bármi is legyen a feladata, az egyéni céloknak és törekvéseknek, valamint a szervezet céljainak és követelményeinek egy bizonyos egyensúlyát is reprezentálja. A szervezet követelményei nem szoríthatják teljesen háttérbe az egyének szükségleteit, ugyanúgy a szervezet céljai sem eshetnek az egyéni célok áldozatául. Tulajdonképpen az egyéni aspirációk és a szervezet követelményei közötti megfelelő összhang és egyensúly léte vagy nem léte jelenti bizonyos vonatkozásban a különbséget egy szervezet sikere vagy kudarca között.

Az ENSZ történetének 60 éve alatt, magával a szervezettel együtt lényegesen megváltozott a tisztviselők és szakértők tevékenysége és összetétele. A munka természete

eltolódott a gazdasági és szociális ügyek javára. Ma az ENSZ tevékenységének több mint 80 százaléka ilyen jellegű feladatok végrehajtását jelenti. A tisztviselők és szakértők nagy része ezen a területen dolgozik és jelentős hányaduk New Yorktól távol.

Az ENSZ Titkárság, amelyet eredetileg csupán egy konferencia titkárságnak terveztek, ma bonyolult, szerteágazó és széles skálán mozgó tevékenységet végző szervezet. Csupán az ott dolgozó tisztviselők száma meghaladja a nyolcezret.

A különféle munkakörök és szakmák száma ma már szinte megszámlálhatatlan. A hagyományos politikai és jogi tevékenységtől a nemzetközi kereskedelem és a nyersanyag árak problémáig, az iparosítástól a tudományos fejlődés problémáig, a kábítószerrel a környezet problémáig minden kérdéssel foglalkozni kell. Azt lehet mondani, hogy az emberi tevékenységnek vagy érdekeltségnek ma, alig van olyan területe, amellyel valamilyen módon a világszervezet ne foglalkozna.

Az ENSZ alapításakor - mai tagjai közül - több mint 80 ország akkor még gyarmat volt. Ezek az országok és számos más fejlődő ország is, ma még olyan alapvető problémákkal küzd, amelyek megoldása szinte lehetetlen külső segítség nélkül. Igénylik az ENSZ és szakosított intézményeinek anyagi és szellemi támogatását. Az ENSZ szakértők ezrei dolgoznak ezekben az országokban a társadalmi tevékenység legkülönbözőbb területén. Miként a világ anyagi- és energiaforrásai egyenlőtlenül oszlanak el, hasonlóképp a szellemi erőforrások is, jóllehet ez utóbbiak nem függvényei az előzőeknek. Egy nyersanyagban és energiában szegény ország is lehet szellemiekben gazdag, és fordítva.

Magyar ENSZ-tisztviselők és –szakértők a 60-70-es években

A Magyar ENSZ Társaság 1980-ban úgy döntött, hogy megalakítja a Volt ENSZ Tisztviselők és Szakértők Bizottságát. Ez azzal a nehézséggel is járt, hogy nem volt (ma sincs, kivéve a Társaság nem teljesen pontos regiszterét) központi nyilvántartás a volt tisztviselőkről és szakértőkről. Az egyes szakterületekért, ágazatokért felelős (az adott szervezettel, szakosított intézménnyel kapcsolatot tartó) főhatóságoknál (minisztériumok stb.) sem volt nyilvántartás ezekről a személyekről. Ezért sok esetben „aki hallja, adja át” módszerrel gyűjtötték össze a névsort. 1980-ban mintegy 200-300-ra volt tehető azoknak a száma, akik 1955. óta hosszabb-rövidebb ideig, esetenként több alkalommal is ilyen megbízatást teljesítettek. A Bizottság 1980. áprilisi alakuló ülésére már több mint 150 bejegyzett tagja volt, egyharmaduk volt tisztviselő, kétharmaduk volt szakértő. Hetvenhárom - elsősorban fejlődő - országban dolgoztak 26 ENSZ szakosított szervezet vagy ENSZ szerv alkalmazottjaként, illetve annak megbízásából.

A Bizottság tisztviselő tagjai közül a legtöbben (12-en) a New York-i ENSZ Titkárságon dolgoztak, ezt követi az UNESCO kilenc fővel, majd az EGB hat fővel. A szakértők jelentős része az UNIDO-n az UNESCO-n és a FAO-n keresztül teljesített szolgálatot. (Sorrendben: 38, 28, illetve 21 fő.)

Kiküldött kollégáink szakterület szerinti megoszlása nagyon heterogén. A számítástechnikától az urbanisztikáig, az oktatástól a szociológiáig, a mezőgazdaságtól az egészségügyig mintegy 46 szakmát képviselnek. Ez a "színskála" a későbbiekben még differenciáltabb lett.

Magyarok az ENSZ Titkárságán

A magyar kvóta - hármas indexeléssel (tagsági tényező, népességszám, tagdíj mértéke) kialakított létszám-skála: a két szélső érték 3-14. (A középérték 8,02.) Jelenleg 23 magyar

dolgozik a Titkárságon New Yorkban, ebből 9 hely olyan státuszt jelent, ahol a Titkárság bizonyos földrajzi, állampolgársági és nembeli arányossági szempontokat is kénytelen figyelembe venni (kvóta). Legmagasabb beosztások: *Horváth Eszter* (D-1) Statisztikai Hivatal; *Karbuczky Imre* (P-5) Konferencia Szolgáltatások; *Nagy Zoltán* (P-5) Számítástechnikai Rendszerek és Szolgáltatások. Többek között dolgoznak magyar szakemberek a *Békefenntartási Ügyek Főosztályán* (DPKO), a *Tájékoztatási Főosztályon* (DPI), a *Belső Ellenőrzési Hivatalnál* (OIOS) és az *Ombudsman Hivatalánál* is.

2006. januárjától *Posta István* az ENSZ központi ellenőrző szervezetében (Joint Inspection Unit - Genf) felügyelő (D2). Eddig a Külügyminisztérium főosztályvezető-helyettese volt, előtte a New York-i Magyar ENSZ Misszió követ. A szervezet feladata az ENSZ-rendszer együttműködésének, hatékonyságának ellenőrzése, az átfedések kiküszöbölése stb.

A Titkárságon dolgozók közül eddig a legmagasabb beosztást *Dr. Prandler Árpád* nagykövet érte el, aki a nyolcvanas években hét évig a Leszerelési Főosztályon a főtitkárhelyettes helyetteseként dolgozott (D2), majd alkalmazásának utolsó félévében az atomsorompó szerződés 4. felülvizsgálati konferenciájának (1990) főtitkáráként kapta meg az ASG rangot. Elődje *Csillag Pál* (D2) volt öt évig. Prandler Árpád után hosszú ideig politikai beosztásban senki sem volt. Bizonyos szakmai területeken viszont jól állunk (például statisztika). Itt korábban is volt D1-es (igazgatóhelyettes) beosztású magyar: *Lukács Ottó* (60-as évek) *Kenessey Zoltán* (70-es évek). A 70-es években az ENSZ Genfi Könyvtárának igazgatója (D1) közel hét évig *Rózsa György*, az MTA Könyvtárának későbbi igazgatója.

A hetvenes évek elején 8 magyar tisztviselő dolgozott a Titkárságon, köztük e sorok írója is, a Statisztikai Hivatalban 1971. és 1976. között, P2, majd P3-as beosztásban. Ez a létszám később csökkent, majd a nyolcvanas évek végétől nőtt. Az ENSZ Bécsi Hivatalában jelenleg 1 magyar dolgozik.

A tagállamoknak, így Magyarországnak is érdek fűződik pozíciószerezéshez nemcsak a Titkárságon, hanem az egész ENSZ-családban. Megismerhető, hogy az adott szervezeten belül mi a gondolkodás iránya, milyen lehetőségek nyílnak az adott ország számára. Például az új, komplex békefenntartási missziók milyen összetételűek lesznek, itthon mire kell felkészülni. A szervezetben történő alkalmazás kapcsolati tőkét is jelent. A vezető állások megszerzésének több feltétele van: (a) az ország politikai érdekérvényesítő képessége; (b) a költségvetéshez való hozzájárulás mértéke (mekkora befizető a tagállam); az ország ENSZ-képviselőinek erőssége.

Magyarok az ENSZ-programokban és egyéb kapcsolódó szervezetekben

ENSZ Egyetem (UNU)

Simai Mihály akadémikus több fontos ENSZ-bizottság elnöke vagy alelnöke volt. Több éven át elnöke volt az ENSZ Egyetem Tanácsának, Tokióban és igazgatója az ENSZ Egyetem Gazdaságfejlesztési Világintézetének, Helsinkiben, kezdetben főtitkárhelyettesi (ASG) rangban. Majd tanácsadóként dolgozott az ENSZ Transznacionális Központjában, az UNIDO-ban, az UNCTAD, a UNITAR, az UNESCO és az ILO keretében különböző években. 1976-81 között az ENSZ Társaságok Világszövetségének elnöke volt, jelenleg a WFUNA tiszteletbeli elnöke és a Magyar ENSZ Társaság elnöke.

ENSZ Fejlesztési Program (UNDP)

Mizsei Kálmán 2001 óta a UNDP egyik regionális igazgatója (Európa és a FÁK) főtitkárhelyettesi (ASG) rangban, New Yorkban.

ENSZ Gyermek Alapja (UNICEF)

A UNICEF apparátusában (New Yorkban) *Fajth Gáspár* vezetőközgazdászként dolgozik (P-5), aki megelőzően az UNICEF firenzei kutatóközpontjának volt a munkatársa. A rendszerváltás előtt főleg vízügyesek dolgoztak szakértőként a terepen.

ENSZ Továbbképző és Kutató Intézete (UNITAR)

A 70-es években *Szalai Sándor* akadémikus (szociológus) az akkor New Yorkban (ma Genfben) székelő UNITAR egyik igazgatója (D1) volt.

Átfogó Atomcsend Szerződés Szervezete (CTBTO)

Az Átfogó Atomcsend Szerződés Szervezete (CTBTO) Előkészítő Bizottságának 270 fős titkárságán 2 magyar dolgozik. A legmagasabb beosztást *Tóth Tibor* nagykövet, a szervezet vezetője foglalja el. A nemzetközileg is nagy tekintélynek és ismertségnek örvendő leszerelési szakember 2005. augusztusában foglalta el beosztását, ami főtitkár-helyettesi (USG) szintnek felel meg. Az általa vezetett szervezet a kísérleti atomrobbantások teljes körű tilalmát elrendelő szerződés végrehajtását ellenőrzi. Ma az egyetlen magyar, aki egy globális hatáskörű nemzetközi szervezetnek az első embere.

Nemzetközi Atomenergia Ügynökség (IAEA)

A kb. 2200 fős apparátusában 20 magyar dolgozik. Kiemelést érdemel, hogy *Cservény Vilmos* személyében honfitársunk áll a IAEA Külügyi Hivatalának élén. Bécs tekintetében a IAEA-ben rendelkezünk a legjobb pozíciókkal, ahol Magyarország földrajzi arányát meghaladó szinten vagyunk képviseltetve. Ennek magyarázata, hogy atomerőművel rendelkező országgént az átlagosnál több jól képzett szakértővel rendelkezünk a IAEA illetékességébe tartozó területeken.

Nemzetközi Bíróság

1993-tól *Herczegh Géza Gábor* akadémikus, volt alkotmánybíró kilenc éven át az ENSZ hágai Nemzetközi Bíróságának tagja (USG) volt.

ENSZ Menekültügyi Főbiztossága (UNHCR)

A P kategóriában a központban és a terepen sincs ma magyar alkalmazott. A budapesti regionális irodában 8 magyar dolgozik. Korábban *Györke József* volt igazgatóhelyettes (D1) Kijevben és Moszkvában.

Volt-Jugoszláviai Büntető Törvényszék

Dr. Prandler Árpád nagykövet 2006. tavaszától a Hágában székelő Törvényszék ad litem bírója főtitkár-helyettesi (USG) beosztásban előreláthatólag 2008. végéig.

Magyarok az ENSZ néhány szakosított intézményében

Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO)

Az ILO központjában 3 magyar dolgozik P kategóriában. Az ILO budapesti szubregionális irodájában 19, a 32 fős teljes létszámból. *Héthy Lajos* (államtitkár) néhány éve szakértőként (D1) dolgozott Boszniában.

ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete (FAO)

A FAO központjában (Róma) jelenleg nincs magyar alkalmazott. *Vándor Péter* 1990-től folyamatosan, jelenleg is Afrikában dolgozik a FAO országképviselő, D1 pozícióban,

(Zöldfoki Szigetek, Ruanda, jelenleg Mozambik). Eddigi a legmagasabb beosztásban Ay János dolgozott (D2) a Statisztikai Igazgatóság vezetőjeként (1992-1994), azt megelőzően a Statisztikai Elemzési Osztály vezetője volt 1986-1992. között D1-es beosztásban. Itt elődje Párniczky Gábor volt 1983-1986 között. Az János 1970-1971-ben Szudánban volt szakértő (P4), 1980-1982-ben Mozambikban. Rövid ideig Iránban és Afganisztánban is dolgozott. Korábban a FAO-ban 5-6, de később még 3 munkatárssal is évtizedekig ún. túlképviselt kategóriába tartoztunk, jelenleg alulképviseltek vagyunk. FAO szakértőként több tucat magyar dolgozott a fejlődő országokban, például halászati területen is. A FAO budapesti szubregionális irodájában 23 főből 10 magyar.

Egészségügyi Világszervezet (WHO)

Jelenleg 5 magyar dolgozik a genfi központban, nem magas beosztásokban. Korábban *Jakab Zsuzsanna* volt sokáig a legmagasabb beosztásban, aki a Koppenhágai Iroda egyik igazgatója volt, jelenleg az Európai Unió egyik szervezete, az ECDC (European Centre for Disease Prevention and Control) igazgatója. Többen dolgoztak korábban 1-2 évig szintén Koppenhágában szakértőként (pl. *Kökény Mihály*- jelenleg a WHO EURO Standing Committee állandó tagja, vagy *Makara Péter*). *Pusztai Zsófia* a WHO budapesti irodájának a vezetője.

Egyetemes Postaegyesület (UPU)

Magyarország a 22 alapító ország egyike volt (1874. okt. 9.) jelenleg az UPU Nemzetközi Irodájában állandó foglalkoztatottként nem dolgozik magyar munkatárs 1975-1981 között első titkárként, majd tanácsos-helyettesként és egyben a Jogi osztály helyettes vezetőjeként (a Magyar Posta korábbi nemzetközi vezetője, *Oláh László*).

ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete (UNESCO)

Két magyar dolgozik jelenleg Párizsban: *Szöllősi-Nagy András*, Director és Deputy Assistant Director-General, aki a vízügyekért felelős a Természettudományok Szektorban, és *Bognár Gyula*, Chief of Unit, ADMIN Szektor, aki az UNESCO számítástechnikai rendszeréért felelős. korábban 7 magyar dolgozott az UNESCO-ban, ezt ma nem tudjuk elérni. Nemrég tértek haza normális nyugdíjazás során *Kovács Máté* (kultúra), *Vásárhelyi Pál* és *Hunya Péter* (informatika-információ). *Joó Rudolf* (director, social sciences) sajnos Párizsban halt meg három éve.

Meteorológiai Világszervezet (WMO)

Eddig 3 fő dolgozott itt, összesen mintegy 35 év időtartamban. *Czelnai Rudolf* akadémikus volt a WMO harmadik embere a nyolcvanas években, főtitkár-helyettesi (ASG) rangban. 1967-1968-ban ENSZ-szakértő Kelet-Afrikában. Ma nincs magyar alkalmazott a központban.

Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO)

A legmagasabb beosztásban *Dr. Bogsch Árpád* (1919-2004), a Szellemi Tulajdon Világszervezetének (WIPO) főigazgatója dolgozott. 1970-től a WIPO második aligazgatója, majd 1973-tól a WIPO főigazgatójává nevezték ki. "Bogsch Árpád nemcsak a WIPO alapítója volt, hanem a modern szellemi jogok rendszerét is kidolgozta"- emlékezett meg róla Dr. Kamil Idris, a szervezet jelenlegi főigazgatója. Jelenleg két magyar dolgozik: *Karetko Gábor* (Head, Knowledge Management Center and e-library) és *Makádi András* (Deputy Director, IT Technical Service, IT Division). Korábbiak: *dr. Boytha György* a Fejlődő Országok Szerzői Jogi Osztályának a vezetője 1977-1981. között (P4), majd a Szerzői Jogi Főosztály vezetője 1981-1983. között (P5), végül Szerzői Jogi Igazgató (D1) 1985-ig. Ebben a beosztásban őt követi *id. Dr. Ficsor Mihály*, aki a WIPO osztályvezetője 1985-1991, majd

főosztályvezetője 1991-1994. között, végül a Nemzetközi Irodának a főigazgató-helyettese 1993-1998. (Assistant Director General). Vezető beosztásban volt még *Bobrovsky Jenő* (D1) is. Szűcs András P3-as beosztásban dolgozott..

Világbank és Nemzetközi Valutaalap (IMF)

A Világbankba és a Nemzetközi valutaalapba történt felvételünk (1981) után fokozatosan kerültek magyar szakemberek is a két szervezet apparátusába. Az 1990-es években mintegy 10-15 fő dolgozott a Világbanknál, ma ez a szám 15 fő. Közép-Kelet Európából a legtöbben Magyarországból és Lengyelországból dolgoznak a Világbanknál. Legmagasabb, igazgatói beosztásban eddig három fő dolgozott: *Csáki Csaba* akadémikus, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem (ma Budapesti Corvinus Egyetem) korábbi rektora 1991-2004. között, *Bokros Lajos* (volt pénzügyminiszter) 1996-2002. között, míg *Lővei László*, aki az 1980-as évek közepe óta van a Világbanknál, nemrég lépett elő igazgatói beosztásba. Osztályvezetői beosztásban jelenleg hárman vannak: *Sipos Sándor*, *Molnár Éva* és *Dobozi István*.

A Nemzetközi Valutaalagnál ma néhány fő dolgozik, közülük *Székely István* igazgatóhelyettes.

Megjegyzés: e két szervezetnél más a besorolási rendszer, mint az ENSZ Titkárságon.

ENSZ Iparfejlesztési Szervezete (UNIDO)

Bécsben jelenleg 6 magyar dolgozik. UNIDO szakértőként több tucat magyar dolgozott a fejlődő országokban.

Magyar képviselők nemzetközi (ENSZ) tanácskozó testületekben, illetve azok élén

1954	A magyar kormány közli az ENSZ főtitkárával, hogy megfigyelőt küld az ENSZ IX. ülészakára <i>Szarka Károly</i> washingtoni magyar követ személyében.
1954	Genfben az ENSZ Társaságok Világszövetségének (WFUNA) közgyűlésén <i>Molnár Erik</i> vezetésével magyar küldöttség vesz részt.
1955	A Magyar Népköztársaság az ENSZ Közgyűlés X. ülészakára megfigyelőként delegálja <i>Szarka Károly</i> washingtoni követet. A Magyar Népköztársaságot december 14-én felveszik az ENSZ-be. Szarka Károly a magyar ENSZ-küldöttség vezetője december 20-án tartja bemutatkozó beszédét a Közgyűlésen.
1955	Az UNESCO és a nemzetközi nevelésügyi iroda közös rendezésében zajlik a XVIII. Nemzetközi közoktatásügyi értekezlet Genfben, melyen magyar delegáció is részt vesz <i>Jóboru Magdának</i> az oktatási miniszter első helyettesének vezetésével.
1956	<i>Kós Péter</i> rendkívüli követet és meghatalmazott minisztert az Elnöki Tanács megbízza a washingtoni magyar követség vezetésével, és egyidejűleg kinevezi a Magyar Népköztársaság állandó ENSZ képviselőjévé.
1959	<i>Száll József</i> tanácsost a Magyar Népköztársaság UNESCO-képviselőjévé nevezik ki, és megbízzák a párizsi képviselőlet vezetésével.
1960	<i>Kádár János</i> a MSZMP KB első titkára, államminiszter vezetésével elutazik New Yorkba a magyar ENSZ-küldöttség. Kádár János beszédet mond az ENSZ Közgyűlés XV. ülészakán a béke és a gyarmati rendszer kérdéseiről, állást foglal Kína ENSZ tagságáról. A magyar kérdést érintve a „nemzetközi reakció erői által külföldről szervezett ellenforradalmi puccsnak” nevezi a forradalmat.
1964	<i>Bokorné Dr. Szegő Hanna</i> az ENSZ Nők Helyzetével Foglalkozó

- Bizottságának tagja lesz.
- 1965 *Szarka Károly* külügyminiszter-helyettes az Európai Gazdasági Bizottságban (ECE) a magyar soros elnökségi tisztség betöltője volt.
- 1968 az ENSZ Közgyűlése 2 évre a Biztonsági Tanács nem állandó tagjai közé választotta Magyarországot – hazánkat *Csatordai Károly* nagykövet, állandó ENSZ-képviselő képviselte
- 1969 Az ENSZ Nők Státuszával Foglalkozó Bizottságának *Bokorné Dr. Szegő Hanna* lett az elnöke.
- 1972 *Szarka Károly* ENSZ nagykövet az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsában (ECOSOC) elnöki tisztséget töltött be.
- 1973 *Szarka Károly* külügyminiszter-helyettes töltötte be a Speciális Politikai Bizottság elnöki tisztségét,
- 1974 *Bogsch Árpád* lett a Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) főigazgatója.
- 1975 *Iván Endre* lett az ENSZ Fejlesztési Programja (UNDP) kormányzótanácsának elnöke.
- 1976 *Simai Mihály* akadémikust, a Magyar ENSZ Társaság főtítkárát az ENSZ Társaságok Világszövetsége elnökének választják. Ezt a tisztséget 1982-ig tölti be.
- 1982/83 *Hollai Imre* külügyminiszter-helyettes az ENSZ Közgyűlés 37. ülészakájának elnöke egy évig (az ENSZ-családban ez a legmagasabb rang).
- 1982 *Lamm Vanda* az ENSZ CEDAW (Egyezmény a Nők Elleni Megkülönböztetés Kiküszöböléséről) bizottsági tagjaként dolgozott, 1984-ig *Dr. Bartha Ferenc* az Európai Gazdasági Bizottság (ECE) elnöki tisztségének betöltője, miután Magyarország látta el a soros elnökséget,
- 1982 *Simai Mihály* akadémikust, a Magyar ENSZ Társaság elnökét az ENSZ Társaságok Világszövetségének tiszteletbeli elnökének választják.
- 1983 *Gömbös Ervint*, a Magyar ENSZ Társaság főtítkárát az ENSZ Társaságok Világszövetsége alelnökének választják négy évre. Ez 1991-ben megismétlődik.
- 1991 *Antall József* miniszterelnök beszédet mondott az ENSZ Közgyűlés előtt,
- 1992 Magyarország két évre az ENSZ Biztonsági Tanács tagja lett – hazánkat *Erdős André* nagykövet, állandó ENSZ-képviselő képviselte. Novemberben Erdős André az ENSZ Biztonsági Tanács elnöke volt,
- 1993 *Göncz Árpád* köztársasági elnök beszédet mondott az ENSZ Közgyűlése előtt,
- Solt Pál* az Emberi Jogok Bizottságának elnöke lett.
- 1997 *Lotz Károly* miniszter, majd *Náray Péter* miniszter töltötte be az Európai Gazdasági Bizottság (ECE) elnöki tisztségét, miután Magyarország soros elnökséget látott el.
- 2000 *Mádl Ferenc* köztársasági elnök beszédet mondott az ENSZ Közgyűlése előtt.
- 2004 az ENSZ Világűrbizottsága első alelnöki tisztségére *Both Elődöt* javasolták. (A tisztséget megszavazása esetén 2006-2008 között fogja betölteni.)
- 2005 *Sólyom László* köztársasági elnök beszédet mondott az ENSZ Közgyűlés előtt,

Békefenntartók

Az ENSZ békefenntartó műveletei

A béke fenntartása valóban nemzetközi vállalkozás. A békefenntartó személyzet – katonák, polgári rendőrség, választási szakértők, aknamentesítők, az emberi jogok ellenőrzői, a civil ügyek és a kommunikáció szakértői – sok nemzetiségű.

Az ENSZ békefenntartó műveleteit a Biztonsági Tanács hozza létre, ahol a döntések esetén alkalmazható a Tanács öt állandó tagjának (Egyesült Államok, Egyesült Királyság, Franciaország, Kína, Orosz Föderáció) a vétójoga. A Tanács dönt a művelet mandátumáról, méretéről, hatásköréről és időtartamáról a főtitkár ajánlásai alapján, beleértve a pénzügyi információt is, amit a főtitkár szolgáltat. A Közgyűlés szavaz a művelet költségvetéséről.

A Tanács határozza meg a békefenntartók feladatait, alkalmazkodva az adott szituációhoz. Felügyelhetik a tűzszünet betartását, alakíthatnak ütközőzónát, segíthetnek a korábbi ellenfeleknek a békeegyezmény megvalósításában, védhetik a humanitárius segélyek szállítását, segíthetnek a korábbi harcosok leszerelésében és a normális élethez való visszatérésben, aknamentesítő programokat indíthatnak, felügyelhetik vagy levezényelhetik a választásokat, képezhetik a polgári rendőrséget és felügyelhetik az emberi jogok betartását. Az ENSZ missziókat arra is megkérték már, hogy vállalják át bizonyos területek átmeneti igazgatását, ahogy az történt Kelet-Timorban a függetlenné válási folyamatban, 2002-ben.

Az ENSZ műveletében részt vevő csapatok általában viselhetnek könnyű fegyverzetet, de a használat szigorú szabályokhoz kötött. A fegyvert csak önvédelemre lehet használni, vagy ha egy fegyveres csoport meg akarja gátolni a békefenntartókat feladatuk teljesítésében. Az erő alkalmazása ritka a békefenntartó csapatoknál, és mindig nehéz döntéseket és vitát jelent. A békefenntartó leghatékonyabb „fegyvere” a nemzetközi közösség támogatása.

Ki vezeti az ENSZ békefenntartó műveleteit?

A műveleti irányítás az ENSZ kezében van, mivel az ENSZ-békefenntartók a Biztonsági Tanács fennhatósága alatt tevékenykednek. A főtitkár, a Tanács egyetértésével misszióvezetőt, valamint katonai parancsnokot vagy katonai főmegfigyelőt nevez ki. A misszióvezető jelentést tesz a főtitkárnak, aki pedig a Biztonsági Tanácsnak jelent.

A kormányok önkéntes alapon ajánlanak katonai és polgári rendőrségi személyzetet a békefenntartó műveletekhez, minden esetben külön-külön. Minden kormány megtartja saját emberei felett a hatalomgyakorlás végső jogát. A nemzeti kontingens a saját parancsnoka alatt szolgál. Minden egyenruhás a saját nemzeti egyenruháját viseli. A kék sisak vagy sapka (beré) és az ENSZ-kitűző azonosítja az ENSZ-békefenntartókat. Nincs hűségeskü az ENSZ-hez.

Magyar katonák ENSZ békefenntartó műveletekben

A fentiekből az is következik, hogy a békefenntartók nem „igazi ENSZ-alkalmazottak”, missziójuk során is hazai fennhatóság alatt maradnak, fizetésüket is a küldő kormány fedezi. A magyar honvédség az 1980-as évek végén kapcsolódott be az ENSZ békefenntartó műveleteibe. Azóta 441 katona teljesített (teljesít) szolgálatot különféle missziókban (ez a szám ismételt kiküldetéseket is tartalmaz). Jelenleg ebből 105 fő még külföldi szolgálatban van. Kiemelten fontos beosztást a következő személyek töltöttek be: *Bali József* (jelenleg védelempolitikai szakállamtitkár) 1999-2000. között az ENSZ Indiai-Pakisztáni Katonai

Megfigyelő Csoport (UNMOGIP CMO) parancsnoka volt. *Török László* (posztumusz dandártábornok) az ENSZ UNOMIG Grúziai missziójának parancsnok helyetteseként szolgált. *Száraz György* (vezérőrnagy) a MINURSO (ENSZ Nyugat – szaharai Ellenőrző Misszió) katonai parancsnoka volt 2002-2005. között. *Forgács László* ezredes 1993-1994-ben UNAVEM II/III - Sector Commander, majd több misszióban is szolgált. Az ENSZ Titkárság Békefenntartó Műveletek Főosztályán (DPKO) a következő személyek dolgoztak: *Papp István* alezredes 1999-2002. (P4) és *Köver István* őrnagy, 2001-2005. (P3). Jelenleg *Pallós László* alezredes 2004-től várhatóan 2007-ig (P4), és *Baksa Roberta* orvos alezredes - 2006. januárjától Medical Support Officer (P4) - dolgozik ott. Baksa alezredes 2005-ben a ciprusi békefenntartó misszió vezetőorvosa volt egy évig. A missziók felsorolását és az abban való magyar részvételt az alábbi táblázatok tartalmazzák.

Befejezett missziók 1977-2003.

Fsz	Misszió neve	Feladata	Részvétel ideje	Fő
1.	UNIIMOG	Kuvait iraki megszállását követő időben a tűzszüneti szerződés betartásának ellenőrzése	1988-1991.	43
2.	UNSCON	Az Öböl-háború után az iraki tömegpusztító fegyverek leszerelésének ellenőrzése	1991.	2
3.	UNAVEM UNAVEM II UNAVEM III MONUA	Az angolai polgárháború során kötött tűzszüneti szerződés betartásának ellenőrzése, fegyverek begyűjtése	1991-1999.	55
4.	ONUMOZ	Tűzszüneti ellenőrzés, leszerelés Mozambik	1992-1994.	41
5.	UNOMIL	Megfigyelő misszió (Libéria)	1993.	1
6.	UNOMIR	Uganda-Ruanda tűzszüneti szerződés betartását ellenőrző megfigyelő misszió	1993-1994.	4
7.	UNMOT	Megfigyelő misszió (Tadzsikisztán)	1995.	1
8.	UNMOGIP	India-Pakisztán közötti tűzszüneti szerződés betartásának ellenőrzése	1999-2000.	1
9.	UNIKOM	Irak-Kuvait tűzszüneti szerződés betartását ellenőrző megfigyelő misszió	1991-2003.	72

**Működő missziók
1994-2006.**

Fsz	Misszió neve	Feladata	Részvétel ideje	Fő
1.	UNOMIG	Egyesült Nemzetek Szervezete Grúziai Megfigyelő Misszió Grúz-abház tűzszüneti szerződés betartásának ellenőrzése	1994. 01. 24.	66 (jelenleg 7 fő)
2.	MINURSO	Egyesült Nemzetek Szervezete Misszió a Nyugat-Szaharai Választásért (Nyugat-Szahara) (Force Commander 2002-2005. Száráz György vezérőrnagy)	1999. 08. 11.	22 (jelenleg 7 fő)
3.	UNMIK	Egyesült Nemzetek Szervezete Koszovói Misszió KFOR Összekötő (Koszovó)	1997. 07	5 (jelenleg 1 fő)
4.	UNFICYP	Egyesült Nemzetek Szervezete Ciprusi Békfenntartó Erők	1995. 11. 14.	122 (jelenleg 84)
5.	UNIFIL GIS (Libanon) Naqoura,	Az ENSZ Libanoni UNIFIL missziója, a parancsnokságán működő Térképész Informatikai Szolgálatban (Geographic Information Service - GIS) történő szolgálatteljesítésre.	2006.	Terv: 6 fő

Magyar rendvédelmi erők ENSZ békefenntartó műveletekben

Eddig 424 rendvédelmi szakember (rendőr) vett részt békefenntartó műveletekben, az alábbi felosztás szerint. (Ez a szám ismételt kiküldetéseket is tartalmaz.)

1989-1990. Namíbia (Dél-nyugat Afrika SWA) UNTAG 22 fő. A kontingensparancsnok, *Gál Gáspár Tamás* r. alezredes (nagykövet), a Dél-Namíbia Körzet parancsnoki beosztását látta el.

1992-1993. Kambodzsa UNTAC 129 fő. A kontingensparancsnok, *Dr. Boda József* r. alezredes, Prey Veng tartomány tartományi-rendőrfőnök beosztást töltött be.

1994. Mozambik ONUMOZ 20 fő. A kontingensparancsnok, *Dr. Boda József* r. alezredes, a Déli Körzet (beleértve MAPUTO) parancsnoki, helyettese, *Varsányi Zsolt* r. őrnagy, a Rendőri Megfigyelők Gépjármű Szolgálatának parancsnoki beosztását látta el.

1994-1999. Angola UNAVEM I-II-III. 38 fő. Kontingensparancsnok: *Temesi László* r. őrnagy, őt követte *Vass György* r. őrnagy.

1995-1996. Nyugat-Szahara MINURSO 19 fő, majd **1999-2001.** 7 fő. Kontingensparancsnok: *Dr. Nagy Zoltán* r. alezredes, *Smodics György* r. százados, valamint *Tószegi Lajos* r. ezredes.

1996-2003. Bosznia-Hercegovina UNMIBH 155 fő. Kontingensparancsnok: *Dr. Boda József* r. alezredes, *Tószegi Lajos* r. ezredes, *Pallagi Imre* r. alezredes, *Debreceni Nándor* r. alezredes, valamint *Balaton Zoltán* r. őrnagy. Több kontingensparancsnok tartományi rendőrfőnök beosztást is ellátott.

1999.- Koszovó UNMIK 30 fő. Kontingensparancsnok: *Pallagi Imre* r. alezredes, *Smodics György* r. őrnagy, *Gulyás Sándor* r. alezredes, *Dr. Szabó Károly* r. alezredes, továbbá *Dr. Baksa László* r. alezredes.

2002-2003. Tadzsikisztán UNTOP, *Dr. Nagy Árpád* r. ezredes úr a misszió rendőri tanácsadó beosztását látta el.

2004-2005. Grúzia UNOMIG 3 fő. *Dr. Boda József* r. ezredes a misszió rendőri vezetője volt.

2002-2005. *Dr. Kis Annamária* r. alezredes kisasszony az ENSZ Titkárság Békeműveletek Főosztályán (DPKO) teljesített külszolgálatot.

Jelenleg, egyéni pályázattal, ENSZ alkalmazási szerződéssel kb. 3-4 fő – volt rendőr - dolgozik ENSZ-hivatalokban, missziókban különböző biztonsági beosztásokban.

Befejezés

Tisztviselők és szakértők delegálása az ENSZ-hez, illetve szakosított szervezeteihez nem csak ezen szervezeteknek jelent hasznot és támogatást. Ezek a szervezetek szakmai és politikai találkozóhelyek is, a tapasztalatszerzés és a tapasztalat kicserélés fórumai. Fontos feladat, hogy a külföldi munkavállalás során szerzett - szakmai, politikai, az ENSZ-re vagy az adott országra vonatkozó - széles körű ismeretek hazai hasznosítását segítsék és hatékonyabbá tegyék. Gyümölcsöztetni kell azt a lehetőséget is, hogy mind a volt, mind a jelenlegi tisztviselőknél és szakértőknél keresztül segítsék Magyarország és az ENSZ szervezetei közötti kapcsolatok erősítését. A fentiek alapvető feltétele a jelenleginél tudatosabb, tervszerűbb és szervezettebb, intézményesített hazai személyzeti munka, valamint fokozottabb együttműködés a nemzetközi szervezetekkel az ilyen jellegű kiküldetések esetében. Gyakran az esetlegesség, a véletlenszerűség jeleivel találkozhatunk e téren. Meg kell említeni, hogy a rendszerváltozás előtt csak az illetékes főhatóság (az adott minisztérium) és esetenként a Külügyminisztérium támogatásával lehetett valaki ENSZ-tisztviselő vagy –szakértő. Ma bárki szabadon pályázhat bármely szervezet bármely állására. A magasabb, főleg politikai állások betöltéséhez most is kell a kormányzat támogatása.

Bizonyára az ENSZ-nek - amely magában foglalja alkalmazottjait is - még sokat kell tennie azért, hogy célját és ígéretét valóra váltsa. Ismerve azonban az ENSZ tisztviselők és szakértők képességeit és elhivatottságát, bizonyos, hogy nap mint nap – még ha esetenként alig észrevehetően is - az Alapokmányban megfogalmazottakat viszik át a valóságba. Nincs semmi kétségem afelől, hogy munkájuk segíti az emberi társadalom és a nemzetek közti kapcsolatok átalakítását, megváltoztatását.

Felhasznált irodalom

Alapvető tények az ENSZ-ről, Magyar ENSZ Társaság, 2000;

Az ENSZ-család és Magyarország, Szerkesztette: Gömbös Ervin, Magyar ENSZ Társaság, ENSZ-akadémia, 1997;

Az Egyesült Nemzetek Alapokmánya és a Nemzetközi Bíróság Alapszabálya; Magyar ENSZ Társaság, 1992;

Blahó András – Prandler Árpád: *Nemzetközi szervezetek és intézmények*, Szerkesztette: Prandler Árpád, 2. átdolgozott kiadás, AULA, 2005;

Egy történelmi kísérlet: az ENSZ 60 éve, Összeállították és szerkesztették: Bajnokné Benyhe Judit, Fodorné Tímár Anna, Káposztás Edit és Tomcsányi Zsuzsanna, az ENSZ letéti gyűjtemény munkatársai, Országgyűlési Könyvtár, 2005;

25 év az ENSZ-ben, Magyar ENSZ Társaság, 1980.

Az ENSZ honlapja (www.un.org)